

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT

L.A. GEELHOED

föredraget den 25 september 2003¹

I — Inledning

1. I förevarande mål har Bundesgerichtshof ställt en fråga angående tolkningen av rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal² (nedan kallat direktivet). Mer exakt undrar Bundesgerichtshof huruvida ett visst avtalsvillkor som är i fråga i målet vid den nationella domstolen skall betraktas som ett oskäligt villkor i den mening som avses i artikel 3.1 i direktivet.

2. Frågan som har ställts ger mig anledning att gå in på hur långt domstolens tolkningsuppdrag sträcker sig när det gäller bedömningen av potentiellt oskäliga villkor i konsumentavtal som är föremål för tvister i nationella domstolar.

3. Såsom framgår av domstolens, hittills begränsade, praxis avseende detta direktiv finns det anledning att uppräta strikta

gränser för detta tolkningsuppdrag. Direktivet ger nämligen medlemsstaterna ett stort utrymme för fri bedömning av vilka villkor som skall betraktas som oskäliga inom deras nationella rättssfär. En vid tolkning av tolkningsuppdraget skulle väsentligen inkräkta på denna bedömningsfrihet och detta har uttryckligen, vilket framgår nedan, icke varit gemenskapslagstiftarens avsikt.

4. Kort sagt ankommer det primärt på den nationella domstolen att bedöma om ett villkor som skall bedömas i ett konkret mål vid den nationella domstolen skall anses vara oskäligt.

II — Rättsliga, faktiska och processuella omständigheter

5. Direktivets kärna återfinns i artikel 3. Denna artikel har följande lydelse av betydelse för målet:

1 — Originalspråk: nederländska.

2 — EGT L 95, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169.

- ”1. Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.

gemeinen Geschäftsbedingungen och genom vissa bestämmelser i Bürgerliches Gesetzbuch.

...

3. Bilagan innehåller en vägledande, inte uttömmande lista på villkor som kan anses oskäliga.”

7. Målet vid den nationella domstolen rör en tvist mellan Freiburger Kommunalbauten GmbH Baugesellschaft & Co. KG, kärke, och Ulrike Hofstetter och Ludger Hofstetter, svarande.

Vid bedömningen av ett avtalsvillkors oskäliga karaktär skall enligt artikel 4 i direktivet, hänsyn tas till alla omständigheter som förelåg i samband med att avtalet ingicks. Villkor skall alltid vara klart och begripligt formulerade (artikel 5). Enligt artikel 6 i direktivet skall oskäliga villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte vara bindande för konsumenten, på sätt som närmare stadgas i nationell rätt.

8. Käranden, som är ett kommunalt byggföretag, sålde inom ramen för sin näringsverksamhet en bilparkeringsplats i ett parkeringshus till svarandena för 33 700 DM genom ett avtal som registrerades hos notarius publicus den 5 maj 1998. Parkeringshuset återstod ännu för käranden att bygga. Enligt avtalet skulle hela köpeskillingen erläggas efter att en säkerhet hade ställts, dock inte före den 30 april 1999. För det fall köparna inte betalade i rätt tid skulle dröjsmålsränta utgå.

6. Direktivet har, i den del som här är av betydelse, genomförts i Tyskland genom artikel 9 i Gesetz zur Regelung der All-

9. Köparna erlade köpeskillingen först efter det att de hade erhållit parkeringsplatsen i felfritt skick den 21 december 1999. Därefter begärde käranden dröjsmålsränta på grund av för sen betalning. Detta käromål ogillades i andra instans av Oberlandesgericht i Karlsruhe. Käranden överklagade domen från Oberlandesgericht till Bundesgerichtshof.

10. Inom ramen för prövningen av detta överklagande har Bundesgerichtshof ställt följande fråga till domstolen:

”Är en klausul som finns i en säljares standardvillkor,

enligt vilken köparen av ett objekt som skall byggas är skyldig att erlægga hela köpeskillingen oavsett om byggnation har påbörjats, om säljaren dessförinnan har ställt en borgen hos ett kreditinstitut som säkerhet för de krav som kan uppkomma för köparen på grund av bristfällig eller underlåten uppfyllelse av avtalsförpliktelser,

att anse som oskälig i den mening som avses i artikel 3.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal?”

11. Under förfarandet vid domstolen har skriftliga yttranden inlämnats av kändanden och svarandena i målet vid den nationella domstolen samt av den tyska regeringen och kommissionen. Ingen muntlig förhandling har ägt rum.

III — Bedömning

12. De yttranden som har inkommit till domstolen handlar alla om tolkningen av det villkor som är i fråga i målet vid den nationella domstolen. Med hänsyn till det förslag till avgörande som jag lämnar nedan har jag funnit att jag inte behöver kommentera dessa yttranden, hur värdefulla de än må vara i sig. I detta förslag begränsar jag mig till att undersöka vilken typ av harmonisering direktivet ger upphov till och vilka konsekvenser detta får för domstolens rättsliga tillsyn.

13. I domen i målet kommissionen mot Sverige³ gjorde domstolen åtskillnad mellan å ena sidan artiklarna 3–6⁴ i direktivet och å andra sidan den bilaga som avses i artikel 3.3 i direktivet.

14. Domstolen slog fast att artiklarna 3–6 skapar rättigheter för konsumenterna och därmed beskriver det resultat som skall uppnås med direktivet. Därefter hänvisade domstolen till sin fasta rättspraxis, enligt vilken det är nödvändigt att den rättsliga situation som följer av nationella åtgärder för införlivande är tillräckligt klar och

3 — Domstolens dom av den 7 maj 2002 i mål C-478/99 (REG 2002, s. I-4147), särskilt punkt 18 och följande punkter.

4 — Samt artikel 7, vilken här saknar betydelse.

precis samt att de personer som berörs ges möjlighet att få full kännedom om sina rättigheter och, i förekommande fall, ges möjlighet att göra dem gällande vid de nationella domstolarna.

stämmelsen finns i artikel 3.1 i direktivet och innebär att villkoret inte i strid med kravet på god sed får medföra en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.

15. Bilagan däremot innebär inte någon som helst ändring av det resultat som direktivet syftar till och som krävs av medlemsstaterna. Enligt ordalydelsen i artikel 3.3 i direktivet innehåller bilagan en vägledande och icke uttömmande lista på villkor som kan anses oskäligen. Det står klart att ett villkor som nämns i bilagan inte nödvändigtvis behöver anses oskäligt och omvänt att ett villkor som inte finns omnämnt i bilagan ändå kan anses vara oskäligt.

18. Det har överlåtits åt de nationella myndigheterna att ta ställning till vilken typ av villkor som kan medföra en betydande obalans.

16. Domstolen slog sålunda uttryckligen fast att listan i bilagan till direktivet inte innebär en inskränkning av de nationella myndigheternas utrymme för eget skön vid bedömningen av om ett villkor är oskäligt.

19. Detta gäller i första hand den nationelle lagstiftaren. Artikel 3 och följande i direktivet skall införlivas med den nationella lagstiftningen, vilket också följer av det ovan sagda. Dessa artiklar ger konsumenterna ett minimiskydd. Det framgår av artikel 8 i direktivet att den nationelle lagstiftaren kan besluta om att införa en högre skyddsnivå för konsumenterna. Härvid står det den nationella lagstiftaren fritt att bestämma om och på vilket sätt bilagan skall införlivas med nationell lagstiftning. Såsom jag förklarade i mitt förslag till avgörande i målet kommissionen mot Sverige⁵ föreligger här olika alternativ.

17. Härav drar jag slutsatsen att gemenskapslagstiftaren inte har velat att bedömningen av om ett villkor i ett konkret fall är oskäligt skall styras av gemenskapsrätten. Gemenskapsrätten innehåller enligt lydelsen i artikel 3 och följande endast abstrakta rambestämmelser. Den viktigaste rambe-

5 — Se punkt 43 i förslaget till dom i det i fotnot 3 nämnda målet.

20. I andra hand spelar de nationella civilrättsliga domstolarna en viktig roll, eftersom direktivet rör privaträttsliga relationer mellan privatpersoner.

21. I mitt förslag i målet kommissionen mot Sverige⁶ förklarade jag att direktivet medger att de nationella rättsliga instanserna, vilka också utgör en del av en medlemsstats organisation, ger konsumenterna ett mer långtgående skydd. Jag hänvisade även till den finska regeringens riktiga påpekande i målet att det i praktiken ofta är just de nationella domstolarna som kompletterar och preciserar den vägledande listan i bilagan till direktivet.

22. Under dessa omständigheter är den tillsyn som domstolen utövar över den nationella lagstiftaren av begränsad karaktär. Domstolen har utövat sin tillsynsuppgift i två tidigare fall.

23. Domen i målet Océano Gruppo⁷ rörde ett fall av icke-införlivande av direktivets bestämmelser med den nationella lagstiftningen. I enlighet med domstolens fasta rättspraxis att bestämmelser i nationell rätt i sådana fall så långt möjligt skall tolkas

mot bakgrund av direktivets ordalydelse och syfte, fann domstolen att den nationella domstolen var skyldig att ex officio underlåta att tillämpa ett oskäligt avtalsvillkor, enligt vilket denna — spanska — domstol angavs vara behörig domstol.

24. I domen i målet kommissionen mot Sverige⁸ undersökte domstolen om den nationella rätten gjorde tillräcklig rättvisa åt direktivbilagans karaktär. Såsom domstolen förklarade i denna dom har den lista som finns intagen i bilagan ett vägledande och belysande värde och utgör en informationskälla både för de nationella myndigheter som skall tillämpa åtgärderna för införlivande och för de enskilda som berörs av dessa åtgärder. Medlemsstaterna måste i tillräckligt hög grad garantera att allmänheten får kännedom om denna lista. Det är härvid inte nödvändigt att använda lagstiftningsinstrumentet.

25. Samtidigt kan domstolen med stöd av den befogenhet att tolka gemenskapsrätten som den tilldelats genom artikel 234 EG göra en tolkning av begreppen i artikel 3-7

6 — Se fotnot 5.

7 — Domstolens dom av den 27 juni 2000 i de förenade målen C-240/98-C-244/98 (REG 2000, s. I-4941), särskilt punkt 30 och följande punkter.

8 — Punkt 22 i domen i det i fotnot 3 nämnda målet.

i direktivet. Härvid kan det bli aktuellt att pröva om en viss nationell bestämmelse ger det minimiskydd som krävs enligt direktivet.

26. Domstolens befogenhet att tolka gemenskapsrätten är dock inte så långtgående att domstolen måste tolka avtalsvillkor som berörs i en konkret tvist vid en nationell domstol. I ett sådant fall rör det sig nämligen inte om en gemenskapsrättslig fråga, vilket jag redan har anfört ovan.

27. Det skulle strida mot gemenskapslagstiftarens avsikt att det skall överlätas åt de nationella myndigheterna att bedöma vilka villkor som skall anses oskäliga om gemenskapsdomstolen ändå skulle göra en bedömning av dessa villkor.

28. Jag anser det vara viktigt att de nationella domstolarna spelar en central roll när det gäller att garantera tillämpningen av direktivet, naturligtvis under förutsättning att den nationella rätten ger dem en sådan befogenhet.⁹

29. De nationella domstolarna måste kunna utföra sin uppgift utan att varje gång behöva fråga EG-domstolen om huruvida ett villkor som är tvistigt mellan två parter i en civilrättslig process skall anses vara oskäligt. Detta handlar inte bara om att göra en tydlig kompetensuppdelning mellan gemenskapen och medlemsstaterna, utan också om att använda rättsmedlen på ett ekonomiskt sätt. Den allmänna karaktären, som är betecknande för begreppet oskälig, gör att villkor av den mest skiftande karaktär vad gäller form och innehåll som förekommer i konsumentavtal ständigt skulle kunna föranleda tolkningsfrågor.

30. Dessutom finns det inget behov av en enhetlig tolkning av gemenskapsrätten på denna punkt, även bortsett från den omständigheten att gemenskapslagstiftaren inte heller har förespråkat detta. Villkoren är nämligen främst av betydelse för privaträttsliga relationer som ännu i betydande utsträckning styrs av nationell rätt, varvid det till och med kan förekomma att samma typ av villkor får olika rättsföljder i olika nationella rättssystem. Sett i detta ljus har gemenskapslagstiftaren haft fog för att i artikel 3 i direktivet begränsa sig till att upprätta en allmän norm som innebär en hög nivå av konsumentskydd, i enlighet med artikel 95.3 EG.

⁹ — Till skillnad från vad som var fallet i målet *Océano Grupo* är underlåtenheten att införliva (eller det otillräckliga införlivandet av) direktivet inte föremål för tvisten.

IV — Förslag till avgörande

31. Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att domstolen skall besvara frågan från Bundesgerichtshof på följande sätt:

”Det ankommer på den nationella domstolen att avgöra om villkoret som berörs i målet vid den nationella domstolen är att anse som oskäligt i den mening som avses i artikel 3.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal.”